

יש לציין שגם בחלק הראשון של מסכתנו שאין מופיע שם פרוש רש"י מכת"י – כמה וכמה פעמים שהתוס' הביאו דברים בשם רש"י, ואינו בפירוש"י שלפנינו. ע' למשל בתוס' סג. ד"ה מספקא. ומאידך מצינו בכמה מקומות שהתוס' הביאו דברי רש"י בפירושו למנחות ואינו נמצא לפנינו אלא בפירוש העליון ולא בכת"י; כגון בתוס' ברכות (לו: ד"ה היה) הביאו מפרש"י במנחות (עה); תוס' לעיל ט. (ד"ה ר"ל) וזכרים כ: (ד"ה יציאה) הביאו מפרש"י להלן פד: והוא מופיע כפי שהביאו רק בפירוש העליון ולא בכת"י. עוד יש שהתוס' הביאו מפרש"י שאינו נמצא לפנינו לא בפרש"י העליון ולא שבכת"י – כמו להלן עד רע"א.

*

החדושים המיוחדים לרשב"א על מסכת מנחות – זו לשון הח"ח ז"ל, בשער הספר 'אספת זקנים' שהוציא לאור עולם:

'החבור הזה, חרושי הרשב"א על מסכת מנחות, היה בכתובים כחמש מאות שנה תחת ידי רבני חכמי ירושלים ת"ו, דור אחר דור, ומסורה בידם שהוא להרשב"א ז"ל (כאשר כן יעידון בהסכמתם כבוד הגאונים חכמי הדור רבני קהל ספרדים יצ"ו אשר בעיר הקודש ת"ו). וכן יביאהו עד מפורש, כבוד הרב הגאון המפורסם מהור"ר חי"ד אזולאי ז"ל בספרו ברכי יוסף ח"א סימן ל"ב אות ד' (והרב הקדוש הזה דייק בשמועתו היטיב כידוע לקורא בספריו). ואמנם כי מובא במשנה למלך פי"א מהלכות שבת וזו לשונו: ובהתווכחי עם החכם השלם כו' כמוהר"ר יעקב אלפאנדרי כתב אלי וז"ל: שנמצא בידי שיטה מנחות לראשונים, לא נודע למי הוא וכו' וכלשון שמעתיק שם ממש כתוב בחבור הזה. – עם כל זאת המחברת תעיד על מחברה כי הוא אדם הגדול בענקים וראויים הדברים למי שאמרם'. (וכן הניח בספר מנחה טהורה לעיל ו: והקשה סתירה מהחדושים הללו לדברי הרשב"א בשבת. וע"ע במובא לעיל כא.).

ואולם החזו"א בתוך אגרת בד"ת (ח"ג טז) סתם וכתב: '...[הרשב"א מנחות אינו של הרשב"א]'.
 דף עג

דף עג

'מנין שאין חולקין מנחות כנגד זבחים... יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים... אבל יחלקו מנחות כנגד עופות... מנחות כנגד מנחות...'. ואם תאמר, אם אכן אין לו בקדשים שום זכות וקנין-ממון ולא ניתנו לו אלא לאכילה [כאש – מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה, קדושין נב:], אם כן מדוע צריכים אנו ללימוד מן הכתוב שאין חולקין זבח כנגד מנחה, הרי אינם שלו להקנותם ולחלקם? ויש לומר, הוה אמינא כאשר שני הצדדים רוצים, יכולים לקבוע את אופן חלוקת הקדשים שנתנה להם התורה, שצורת החלוקה לזכות כל אחד בחלקו למצות אכילה תהיה כפי מה שהסכימו ביניהם. קא משמע לן שחלוקתם אינה כלום, ורשאי זה שאכל את המנחה לתבוע את חלקו בזבח כיון שלא הפסיד חלקו, שהרי אין לו בעלות להקנותו לאחרים (עפ"י חזון איש).

ובזה מובן מדוע צריכים לימודים מיוחדים על הצורות השונות של החלוקה, זבחים ומנחות, זבחים ועופות, מחבת ומרחשת וכו', שלכאורה תמוה מה מקום לחלק בין אם מחליף דברים דומים או דברים שאינם דומים, השאלה העקרונית היא אחת: האם יש לו בעלות לשאר צרכים, אם לאו? אלא סלקא דעתך שדין חלוקת קדשים שאמרה התורה, נקבע לפי הסכם הכהנים שיקבעו זה עם זה,

ולכן יש סברה להבחין בטיבו של אותו הסכם, אם הוא חלוקה של דברים זהים או שונים ורחוקים זה מזה (עפ"י אילת השחר קדושין נג).

ואולם בשפת אמת צידד שבהסכמת שני הצדדים רשאים הכהנים להחליף קרבן תמורת קרבן, שכל אחד הרי הוא כאילו נותן מתנה את חלקו. והלימוד שלמדו כאן בא לומר שאין יכולים לכוף זה את זה, שהיה עולה על הדעת לומר כיון שאין בכל מנחה כדי לחלק לכולם אלא חלק זעיר (ובפרט במנחת הסולת שטעונה אפיה, והחלק המגיע לכל כהן אינו ראוי ללישה ולאפיה בפני עצמו – כדברי הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות י, טו), יכולים הכהנים לחייב זה את זה ליטול אחד את חלק חברו תמורת חלק חברו בקרבן אחר [וכעין דין 'גוד או אגוד' בשותפין, בדבר שאין בו כדי חלוקה]. ועל זה בא הלימוד שאינם רשאים לעשות כן, אבל בהסכמה – יכולים. 'וצריך עיון בזה לדינא'.

(א.) לא הבנתי כיצד יפרש השפ"א קושית הגמרא בקדושין (נג) מ'הגררנים חולקים', הלא יש לפרש חולקים בהסכמה. גם בתורא"ש שם משמע שאפילו בהסכמה אינם בתורת חלוקה.

ב. ע"ע בספר כנסת הראשונים שחקר, ותלה זאת במחלוקת הראשונים, האם יסוד הדין שאין חולקים הוא משום חוסר בעלות, כיון שאוכלים משלחן גבוה, או משום בזיון קדשים. וכתב נפ"מ בחלק הבעלים של קדשים קלים, שאינו אכילה 'משולחן גבוה' להתוס' בב"ק יב: וכן תלה בזה את הצדדים שבתוס' אם גם באותו קרבן נאמר דין זה שאין חולקים).

לכל חטאתם לרבות חטאת העוף, סלקא דעתך אמינא נבילה היא, קמ"ל' – שהותרה לכהנים, ואולם זר שאכל חטאת העוף – לוקה משום נבילה (כמבואר ביבמות לג). וגם הכהנים, כאשר אין להם דין אכילה, כגון קרבן פסול או עולת העוף – לוקים משום נבילה [ורק לענין טומאה אינה כנבלה]. ע' בכל זה בשו"ת אחיעזר ח"ב ז, ד. ומוה הוכיחו אחרונים שאין גדרה של מליקת קדשים כשחיטה, אלא שם נבילה עליה רק שהותרה לכהנים. ע' אתון דאורייתא א; קהלות יעקב חולין י יא. וע"ע במובא לעיל מה.

'אלא לרבות אשם נזיר כאשם מצורע'. וצריך ריבוי מיוחד לאשם נזיר כי אין ללמדו מאשם מצורע שניתן לכהן הגם שאינו בא לכפרה – כי יש לחלק בין זה שהוא בא להכשיר לבין אשם נזיר שאינו אלא למנות נזירות טהרה (ק"ן אורה זכחים מד:).

(ע"ב) 'שלמי העובדי כוכבים עולות. איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא, אבע"א סברא – עכו"ם לבו לשמים. ואבעית אימא קרא, אשר יקריבו לה' לעלה...'. לכאורה יש נפקותא

לדינא בין הטעמים; לפי הסברא שלבו לשמים, אילו יפרש בנדרו על מנת שהכהן יאכל את הבשר – הרי זה שלמים. אבל אם המקור הוא מקרא – אין חילוק. ואמנם הקושיות שבסמוך בנויות על ההנחה שבכל אופן אין שייך אצלם שלמים אלא עולה.

מן הצד האחר, אילו מקרא בלבד הייתי אומר שאמנם אין להם אלא עולה בלבד, אך איני שומע שאם נדר 'שלמים' – יקרב לעולה, והוא אמינא אין בנדרו כלום. ואולם מצד הסברא כיון שלבו לשמים לכן ייקרב לעולה [ובזה מובן מדוע הרמב"ם הביא סברא זו] (עפ"י ק"ן אורה ועוד).

לכאורה יצא לפי זה שאם יקדיש שלמים ויפרש לאכילת כהן ולא כולו לשמים – לא ייקרב עולה. שהרי סברא אין כאן, ומקרא לא שמענו שכשאומר שלמים להקריב עולה.

אך נראה שמהכתוב למדו 'אשר יקריבו לה' – כל מה שיקריב – 'לעולה', וגם כשמפרש לשם קרבן אחר. וכן נקטו כמה אחרונים, שגם אם מפרש נדרו לאכילת כהן – קרב עולה (ע' יד דוד). ונראה עוד שסברת 'לבו לשמים' משמשת כטעמא דקרא, שהיות וכך דעתו בדרך כלל, לכן כל מה שמקדיש ונודר, אמרה תורה שיהא עולה. וכן משמע ברמב"ם שהביא טעם זה, כדרכו להביא טעמא דקרא.

ואולם הח"ח ז"ל (בזבח תודה ובתורת הקדשים) כתב שאם נדר שלמים ופרש שרצונו דוקא בשלמים ולא בעולה – אין מקבלין ממנו כלל.

ובקרבן אורה כתב לדון כשהקדיש אותם דברים שאין מקבלים ממנו, כגון נסכים ולבונה, האם הם חולין גמורים או חל עכ"פ ההקדש. ובאבי עזרי (ק"פ רביעאה ד, ט) כתב להוכיח שחל מה שהקדיש. ולפי זה הוא הדין כשהקדיש שלמים ופרש שרצונו דוקא בשלמים ולא בעולה – חלה קדושת שלמים על הבהמה, ואם נתגייר – יביאנה כשלמים, לפי"ד האבי"עזרי, ע"ש.

'אם מהתם הוה אמינא קרבן הוא דלא ליייתי אבל נזירות חלה עלייהו, קמ"ל'. כלומר מעולה לבד לא הייתי ממעט אלא קרבן נזירות, לכן נצרך המיעוט בני ישראל. ואמנם אילו היה כתוב רק בני ישראל הייתי אומר שלא בא למעט גויים אלא מקרבן, אבל הנזירות עצמה חלה. לכן הוצרכו שני הכתובים [ומדוקדק בזה הלשון 'אי מהתם' – כלומר קרא דנזיר].

ועוד הייתי אומר שאעפ"י שאין לו נזירות, אין איסור לקבל ממנו עולה כזו בתורת נדבה, קמ"ל שאין מקבלים ממנו עולה זו מכל וכל, כיון שעולה זו [וכן הדין לעולת יולדת] אינה אלא עולת חובה (עפ"י קרבן אורה. ועע"ש ובתוס' נזיר סא ובשפת אמת כאן).
עוד בענין מיעוט נזירות לגויים – ע' במובא בנזיר סא.

*

'עולה וכל חבירתה'. מבואר שאין הנכרים מביאים מנחות ונסכים אלא מנחת נסכים הבאה עם הזבח.

בזה יש לפרש דבר פלאי; בכל ימות החג נאמר ומנחתם ונסכיהם, מלבד ביום רביעי וכן בשמיני עצרת, נאמר בהם מנחתם ללא ו' –

וזה על פי מה שאמרו ששבעים פרים כנגד שבעים אומות, והם באו עבורם, בשביל שירדו גשמים בארצותיהם. ואם כן כיון שהפרים באים לכפר עליהם, אין מקום לנסכים אלא בגלל הזבח, שהרי אין לגויים נסכים בפני עצמם. ולכך נאמר ומנחתם. אבל שמיני עצרת שהקרבן בא לכפר על ישראל, נאמר מנחתם, שהרי ישראל ראויים להביא נסכים בפני עצמם.

וכן ביום הרביעי, שקרבנו עשרה פרים – בא להורות על עשר אומות שנתן הקב"ה לישראל (ע' בראשית טו, יט וברש"י). [ובדוקא הוא תואם ליום הרביעי, שהוא באמצע, כארץ ישראל שהיא באמצע הישוב]. ואם כן מן הראוי שבני ישראל יתחייבו בקרבן זה, ולכן אין שם וא"ו, לרמוז שאין הבאת הזבח סיבה להקרבת המנחות והנסכים (משך חכמה פינחס כטיח).

*

קיים הבדל יסודי בין תורת ישראל לתורות האומות; עיקר תורת העמים מתמקדת רק בזמן שהאדם מתייחד בתוך ארבע אמותיו ומוסר עצמו לאלוהיו ויש לו תורה שלמה איך לעבדו וליראה אותו, לא כן תורת ה', מקפת את כל חיי האדם מיום היולדו עד יום מותו ומן הבוקר עד הערב, וכל פרט ופרט מחיי בן ישראל מוגדר לפי דיני התורה.

וחילוק זה מוחש אצלנו בדיני הקרבנות; עבו"ם יכולים להביא רק קרבן עולה, והיינו משום שהוא כליל לה', אבל שלמים הנאכלים ע"י הכהן והבעלים – אינם יכולים להביא, כי לדעתם אי אפשר

לעבוד את הבורא ע"י אכילה ושתייה ושאר דברים גופניים. משא"כ ישראל, אדרבה, כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

ומטעם זה תורת האומות מסורה רק לגדוליהם וכומריהם, כי כל עבודתם מתרכזת רק בענינים שלדעתם הם רוחניים ונעלים, ואילו ההמון הנבער אינו מתייחס לזה כלל, ואילו התורה שצוה לנו משה – מורה היא לכל קהלת יעקב, ירושת העם כולו (אמת ליעקב ר"פ וזאת הברכה).

עוד בעניני נסכים בישראל ובעכו"ם – ע' דברים עמוקים בספר מי השילוח שלח.

דף עד

זכפר הכהן על הנפש השגת בחטאה בשגגה – מלמד שהכהן מתכפר על ידי עצמו. המכוון, כי הנה המקרא הזה בלשון נקבה נאמר, על הנפש – ואם נפש אחת תחטא בשגגה, והקריבה... ואילו בהמשך נאמר וכפר הכהן... לכפר עליו ונסלח לו – בלשון זכר, שמתיחס על הכהן. ומכאן שמכפר על עצמו [והכתוב בחטאה בשגגה מתפרש עפ"י הגמרא להלן קט.]. [עפ"י משך חכמה שלח טו, כו. ע"ש].

והשירים מתפזרין על בית הדשן... דלמא לאיבוד'. מרש"י (כאן וביבמות ק.). משמע שלא היו נשרפים אלא מפזרין על בית הדשן שלמטה במקום שנותנים תרומת הדשן, והלא אין שם אש, והיו נאבדים שם ולא נשרפים. ואולם התוס' (כאן וביבמות ק.) נקטו שדינם בשריפה, ולכך כתבו שהיה זה בבית-הדשן אחר, מקום שריפת קדשי-קדשים פסולים, ולא במקום הנחת תרומת הדשן, שלא היה שם אש (עפ"י ברכת הובה, שפת אמת ויד דוד).

'אחיכו עליה, וכי יש לך דבר שקרב לאיבוד?!'. כלומר, כיון שכתוב בה כליל תהיה הלא דינו בהקרבה ואין הקרבה אלא במזבח [אבל אין הכוונה שלא מצאנו זבחים שדינם לכתחילה לשריפה – שהרי פרים ושעירים הנשרפים כך דינם] (עפ"י קרן אורה). לפי"ז קושית התוס' משתי הלחם הבאים בפני עצמם צריכה באור.

'אמר אביי הכי קא אמר... אמר ליה רבא: סכינא חריפא מפסקא קראי?! אלא אמר רבא...'. כיוצא בזה הקשה רבא לאביי במקום אחר (ב"ב קיא:): על דרשה כעין זו המקדמת את סוף הפסוק לתחילתו. [ובכלל ראינו בכ"מ שרבא לא סבירא ליה לדחוק בלשון כאביי. ע' במובא ביוסף דעת סוטה ח ובקדושין מח ועוד] ועוד מצינו (בערכין כו.) שרבה דרש כן ואביי הקשה עליו 'סכינא חריפא...!'.

'נאמר כאן כליל ונאמר להלן כליל, מה להלן בכליל תקטר אף כאן בכליל תקטר'. פירוש, במנחת כהן לא נאמר 'כליל תקטר' אלא כליל תהיה, ואין במשמעות להקטיר כולו כאחת דוקא, והוה אמינא לקמוץ ולהקטיר הקומץ לעצמו והשירים לעצמן. ולמדו חכמים מגזרה-שוה ממנחת חביתין שנקטרת כאחת – כליל תקטר (עפ"י שפת אמת). ועוד, ממשמעות כליל תהיה לא תאכל, אין במשמע הקטרה דוקא, והייתי אומר לשורפו בבית הדשן (עפ"י ראב"ד, הובא בשפ"א. וכתב שהוא דוחק. וא"י למה).